

*Dějiny Židů - Judaismus 2
(KBS/DZJ2)
Kateřina Šašková, LS 2015*

TANACH

struktura, překlady a nekanonické knihy

KETUVIM (כתובים)

1. *Žalmy* (תהלים; hebr. *T^ehilim*)

- ⇒ sbírka **150 písní a modliteb**, pět dílů
- ⇒ české jméno z řec. *Psalmoi*, resp. z lat. *Psalmi*
- ⇒ **psalmos** - hra na strunný nástroj, píseň zpívaná s doprovodem
- ⇒ sbírka **liturgická**
- ⇒ **5 částí** - ukončeny *tzv. doxologií*
- ⇒ z několika **různých sbírek**:
  - davidovské žalmy
  - kórachovské žalmy
  - asafovské žalmy
  - žalmy různých pěveckých sdružení
  - žalmy obsahově příbuzné
  - poutní žalmy
- ⇒ různého stáří

2. **Jób** (איוב; hebr. Ijón)

⇒ **rozvinuté podobenství** - otázka po smyslu utrpení

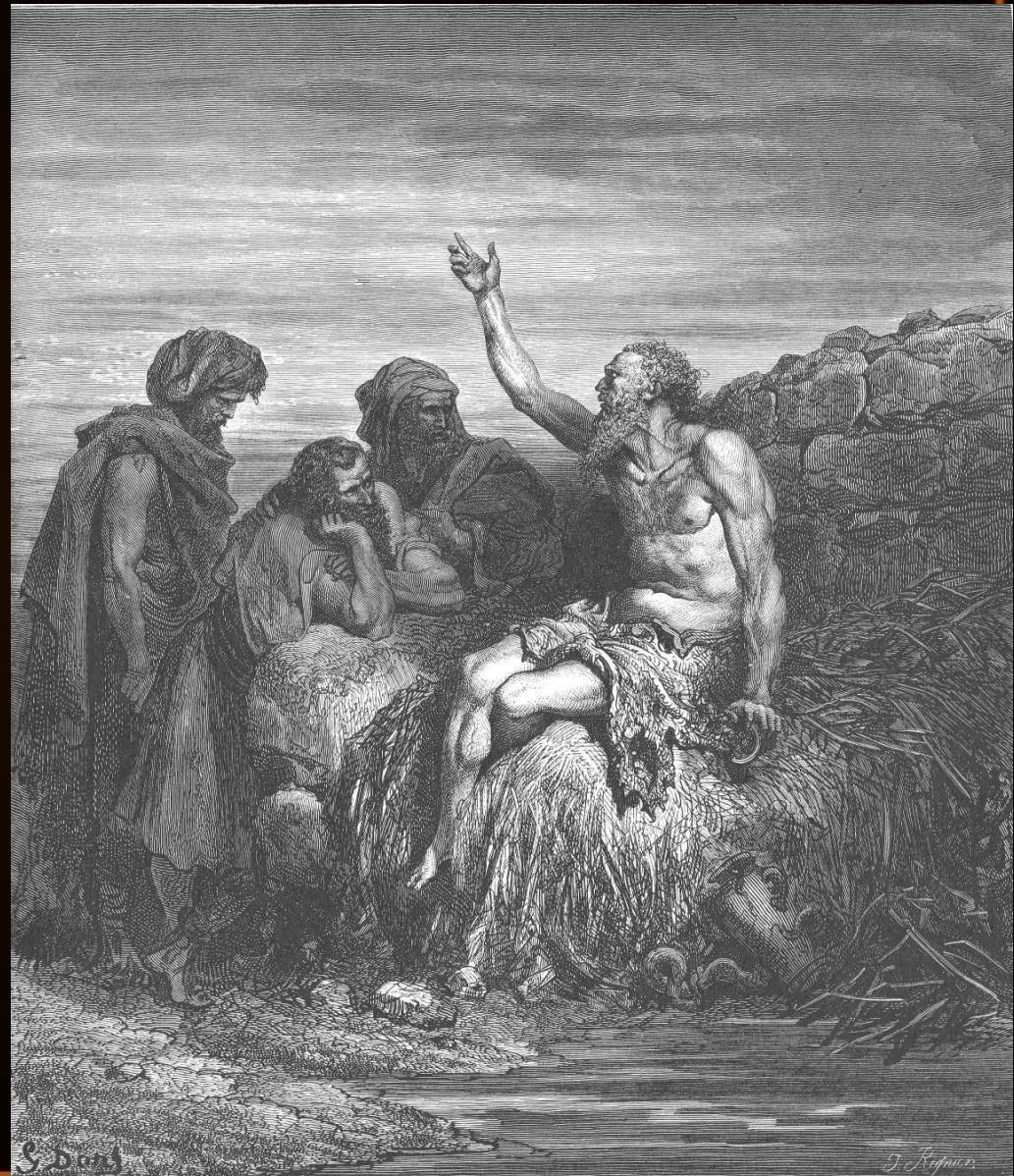
⇒ doba vzniku knihy - **poexilní obsah**

⇒ **Satan** Jóba obžaloval u **Hospodina**, že je zbožný jen proto, že se mu to vyplácí

⇒ **sázka**, že **Jób** bude Hospodinu věrný i v trápení

⇒ Jób ztratil bohatství, zdraví i rodinu, ale zůstal pevný ve víře

⇒ byl ospravedlněn a dostal vše nazpět vše

KETUVIM (כתובים)

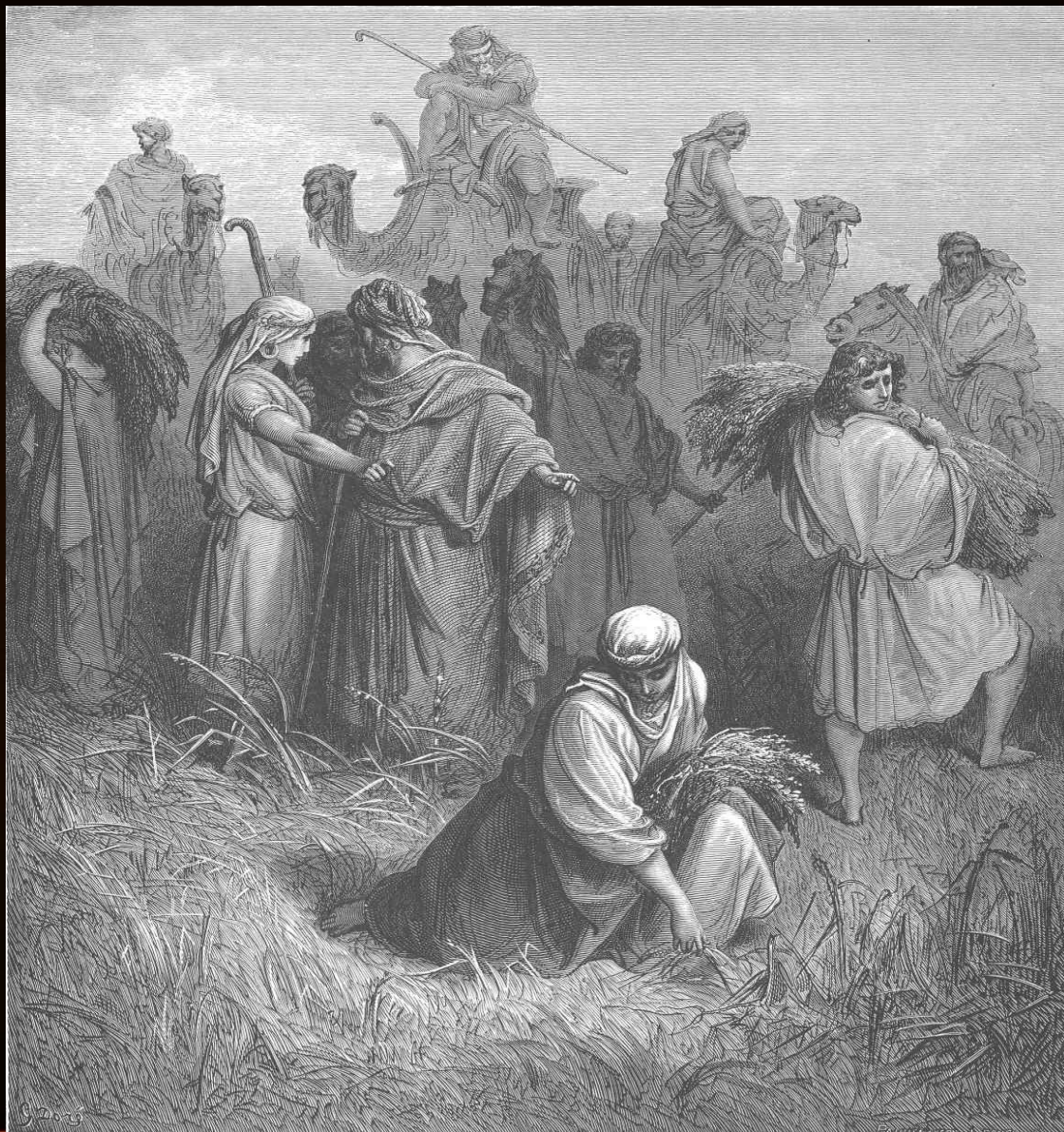
3. *Přísluví* (משלי; hebr. *Mišlej*)

- ⇒ řazena k ***didaktické*** a ***mudroslovné literatuře***
- ⇒ tradicí připisována králi **Šalomounovi**
- ⇒ ve skutečnosti ***několik tematicky řazených sbírek*** didaktických výroků a naučení, které jsou ***různého stáří a původu***
  - některé části např. vykazují závislost na egyptských příslovích
  - vlivy sumero-akkadské a ugaritské
- ⇒ převážná část pochází z ***předexilní doby***
- ⇒ ***konečná redakce*** textu ve ***3. st. př. n. l.***
- ⇒ ***protikladné mravní kategorie***

KETUVIM (כתובים)

4. *Pět svitků* (חמש מגילות; hebr. *Chaméš megilót*)

1) *Rút* (רות; hebr. *Rút*) - čtena o *Šavu'ot*, postavy: **Moábka Rút, Noemi, Boaz**, z doby poexilní

KETUVIM (כתובים)

4. **Pět svitků** (חמש מגילות; hebr. *Chaméš megilót*)

2) **Píseň písni** (שִׁיר הַשִּׁירִים; hebr. *Šir ha-širim*) - také „Píseň Šalomounova“, čtena o **Pesachu**, spor o vzniku a původním smyslu – doslovný nebo alegorický výklad

3) **Kazatel** (קהלת; hebr. *Kohelet*) - řec. **Ekklesiastés**, čtena při **Sukot**, pomíjivost všeho pozemského, připsána **Šalomounovi**, ale vznikla zřejmě až ve 3. st. př. n. l.

4) **Pláč** (איכה; hebr. *Ejcha*) - řec. **Threni**, lat. **Lamentationes**, smuteční poezie, připisován **Jeremjášovi**, čten na **Tiša be-av**, paralelismus membrorum, sloky s abecedním řazením

KETUVIM (כתובים)

4. **Pět svitků** (חמש מגילות; hebr. *Chaméš megilót*)

5) **Ester** (אסתר; hebr. *Ester*) - čtena o **Purimu**, postavy: **Achašveróš, Ester, Haman, Mordokaj**; asi ze 3. st. př. n. l.

KETUVIM (כתובים)

5. *Daniel* (דָּנִיֵּאל; hebr. *Daniel*)

⇒ částečně **prorockého** charakteru

⇒ **hebrejský** a částečně **aramejský** text

1. **část** - příběhy **Daniela** a jeho **tří přátel** na dvoře babylónského krále

2. **část** - vidění apokalyptického rázu - příchod Syna člověka

⇒ později doplněna o **řecky** psané stati - **apokryfy**

⇒ redakce asi z let **168-165 př. n. l.** - zřejmě **nejmladší** část Tanachu

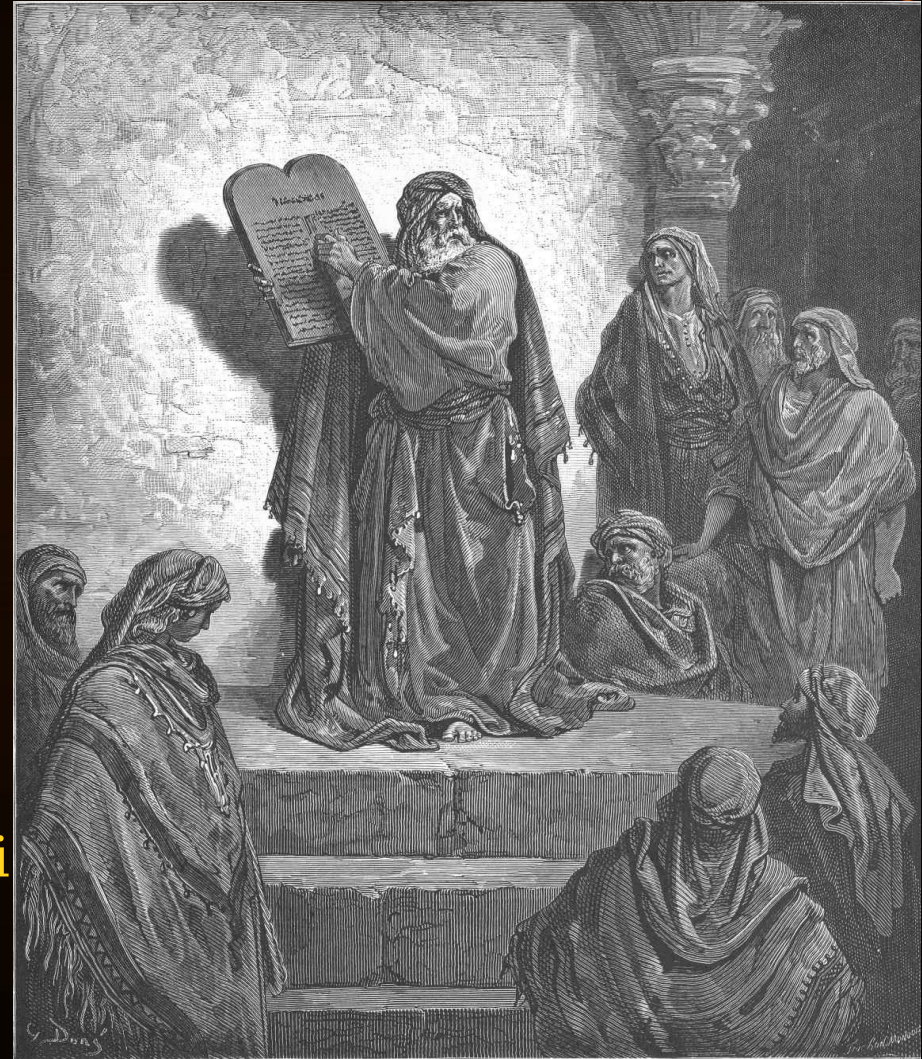

KETUVIM (כתובים)

6. *Ezdráš* (עזרא ונחמיה; hebr. *Ezra ve-Nechemja*)

- ⇒ návrat Židů z bab. zajetí
- ⇒ **očista kultu i života**
- ⇒ část knihy psána **aramejsky**
- ⇒ z doby kol. roku **300 př. n. l.**
- ⇒ původně jeden **celek s knihou Nehemjáš**
- ⇒ **Nehemjáš** – jeden z hlavních představitelů obnovy židovské pospolitosti
  - od krále **Artaxerxe I.** - povolení k **obnově jeruzalémských hradeb** (proti **Sanballat**)
- ⇒ perská orientace

KETUVIM (כתובים)

7. *Letopisů* (דברי הימים; hebr. *Divrej ha-jamim*)

- ⇒ řec. „*Paralipomenon*“ - knihy „opomenutých věcí“
- ⇒ **samostatné** historické dílo
- ⇒ psané z pozice **kněžské tradice**
- ⇒ soustředěno na **jeruzalémský chrám** a jeho bohoslužbu
- ⇒ idealizace krále **David**a
- ⇒ předpoklad, že původně byly součástí **rozsáhlejšího díla**, které zahrnovalo také **Ezdráš**e a **Nehemjáš**e
  - dějiny Izraele od stvoření světa až do počátku **4. st. př. n. l.**
- ⇒ tradice judaismu považuje za autora **Ezdráš**e

PŘEKLADY A JINÉ KÁNONY

- * tzv. **palestinský kánon** - koncem 1. stol. n. l. - **Jabné**
  - ⇒ v judaismu **závazný**

starší soubory posvátných textů

- * **Septuaginta** (tzv. alexandrijský kánon či typ)
  - ⇒ vznik od **3. stol. př. n. l.** - v **egyptské** diaspoře
  - ⇒ **řecký** překlad
  - ⇒ **legenda** - spíše ale z potřeby Židů
  - ⇒ nejprve jen **Tóra**, později i **zbytek**
  - ⇒ **nebyla** závazným kánonem
  - ⇒ části řazený **chronologicky** - knihy „**historické**“ (minulost), „**naučné**“ (přítomnost), „**prorocké**“ (budoucnost)
  - ⇒ oproti palest. kánonu i **různé další spisy**, které byly v **Jabné** později **vyřazeny**
  - ⇒ **křesťané** ji převzali - **názvy** i **řazení knih**

PŘEKLADY A JINÉ KÁNONY

starší soubory posvátných textů

* Samaritáni

- ⇒ asi v průběhu **2. stol. př. n. l.** vlastní **kánon**
- ⇒ jen **knihy Mojžíšovy**
- ⇒ text vykazuje od židovského kanonického textu **odchylky**

mladší židovské překlady

- ⇒ **rozdíly** mezi **palestinským** a **alexandrijským** - **nedorozumění a napětí** mezi **křesťany** a **židy**
- ⇒ 2. stol. n. l. - **židé** si pořídili **nové překlady** do **řečtiny** – více **odpovídaly předloze**
- ⇒ překlad **Theodotionův**, **Aquilův** a **Symmachův**

PŘEKLADY A JINÉ KÁNONY

křesťanské překlady

a) řecké

* **Origenes** (kol. 185 - kol. 254)

⇒ **1. pol. 3. stol. n. l.** - tzv. **Hexapla** - text v *šesti sloupcích*:

- 1. hebrejský text
- 2. přepis řeckou abecedou
- 3. řecký překlad Aquilův
- 4. řecký překlad Symmachův
- 5. řecký překlad Septuaginty
- 6. řecký překlad Theodotionův

* navázali **Pamphilos, Lukianos** (podklad pro bible pravoslavných církví)
a **Hesychios**

PŘEKLADY A JINÉ KÁNONY

křesťanské překlady

b) latinské

*** Vetus latina**

- ⇒ asi od **pol. 2. stol.** - lat. překlad podle **Septuaginty**
- ⇒ začal se vyvíjet - tzv. **Itala a Africana**

*** Hieronymus (Jeroným; 4. stol.)**

- ⇒ **382** - pověřen, aby **revidoval Vetus latinu**
- ⇒ nejprve revize žalmů - **Psalterium romanum**, později znovu podle **Origena - Psalterium gallicanum**
- ⇒ 390-405 - překlad celého kánonu přímo z **hebrejštiny** - latinská **Vulgata**
- ⇒ 16. stol. - **tridentský koncil** - Vulgata závazný text pro **římskokatolickou církev**
- ⇒ 1979 - tzv. **Neovulgata** - revize Hieronymova překladu

c) do národních jazyků

*** protestantské církve**

- ⇒ **nové** překlady z **hebrejštiny** do **národních jazyků**

APOKRYFY A PSEUDOEPIGRAFY

⇒ spisy, které *nebyly zahrnuty* do židovského *palestinského kánonu* uzavřeného v **Jabné**

a) *apokryfy*

b) *pseudepigrafy*

APOKRYFY A PSEUDOEPIGRAFY

* *apokryfy*

- ⇒ v řec. a lat. biblích, které vycházely ze **Septuaginty**
- ⇒ většina se udržela v **pravoslavných** a **římskokatolických** biblích
- ⇒ **počet a rozsah** nebyl nikdy přesně vymezen – i postoj významných postav křesťanství byl různý
  - **Augustin** si je cenil
  - **Hieronimus** některé do **Vulgaty** vůbec nepřeložil, jiné jen zběžně – nakonec převzaty z **Italy** či **Vetus latiny**
- ⇒ **římskokatolická církev** - 16. stol. - **tridentský koncil** - označeny za knihy **deuterokanonické** (= rovněž inspirované, tedy závazné)
- ⇒ **pravoslavné** označení - **nekanonické**
- ⇒ **protestantské** překlady je zprvu převzaly pod vlivem **Vulgaty** - samostatný oddíl za SZ - označení **apokryfy**
- ⇒ **kalvinismus** - z kánonu úplně vypuštěny
- ⇒ **ekumenický překlad** bez nich

APOKRYFY

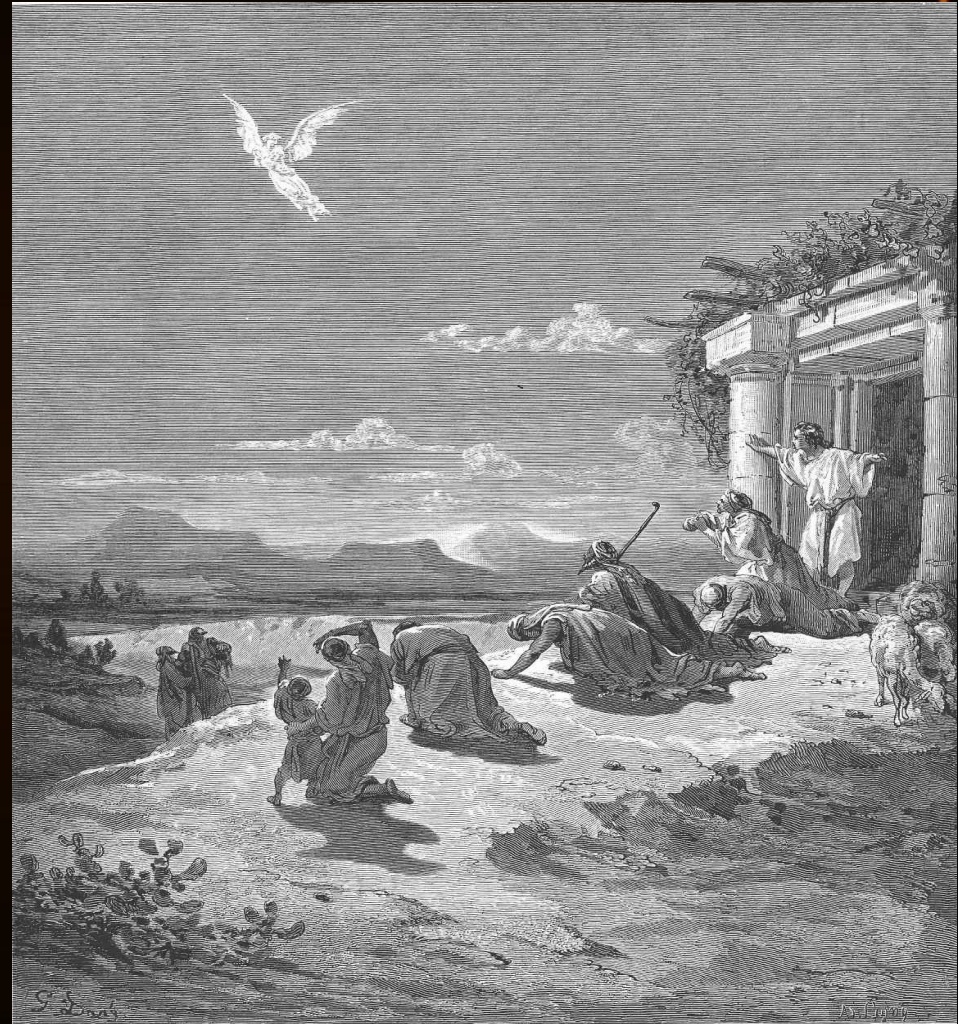
pojetí v judaismu

- ⇒ pocházejí z období **druhého chrámu**
- ⇒ **nebyly zahrnuty** do hebrejského kánonu
- ⇒ nejsou **heretické** ani **sektářské**
- ⇒ mnoho psáno **řecky**, ale některé původně **hebrejsky** nebo **aramejsky**
- ⇒ spisy **dějepisné, legendy, básnické** skladby a literatura **moudrosti**

APOKRYFY

* **Tóbit** (Tobijáš)

- ⇒ vznik asi **3.-2. stol. př. n. l.**
- ⇒ z **hebrejské** či **aramejské** předlohy jen zlomky (Kumrán), jinak **řecky**
- ⇒ příběh situován vlády asyrského krále **Sinacheriba**
- ⇒ Tóbit byl přesídlen do **Ninive**
- ⇒ syn **Tobijáš** - odešel v doprovodu archanděla **Refáela** do **Médie** - žena **Sára** - osvobozena od démona **Asmodaje**
- ⇒ předpověď zániku a obnovy **Jeruzaléma**
- ⇒ zmínka o záhubě **Ninive**

APOKRYFY

* Júdit

⇒ vznik asi v době **makabejského povstání** (asi v pol. 2. stol. př. n. l.)

⇒ **postavy**: Nabukadnesarův vojevůdce **Holofernés**, velitel obránců města **Betúlie Uzijáš**, **Júdit**

⇒ původně napsána asi **hebrejsky** nebo **aramejsky**

⇒ popis **historických** událostí - jmenné, místní a časové údaje však **neodpovídají skutečnosti**

APOKRYFY

* *přídavky ke knize Ester*

⇒ *Mordokajův sen a jeho výklad, Dva výnosy krále Artaxerxa, Modlitba Mordokájova a Esteřina, Podrobnosti o přijetí Estery u krále*

⇒ *datování* sporné, obvykle konec 2. stol. nebo pol. 1. století př. n. l.

* *Kniha Moudrosti* (Moudrost Šalomounova)

⇒ připsána **Šalomounovi** – jeho autoritou se neznámý pisatel zaštiťuje

⇒ z **1. stol. př. n. l.**

⇒ *tři oddíly*

a) srovnáván život zbožných se svévolníky a jejich úděl v den soudu

b) chvalozpěv na Moudrost

c) poukazuje na přednosti Moudrosti a její působení v dějinách, ostrá polemika proti pohanské modloslužbě

APOKRYFY

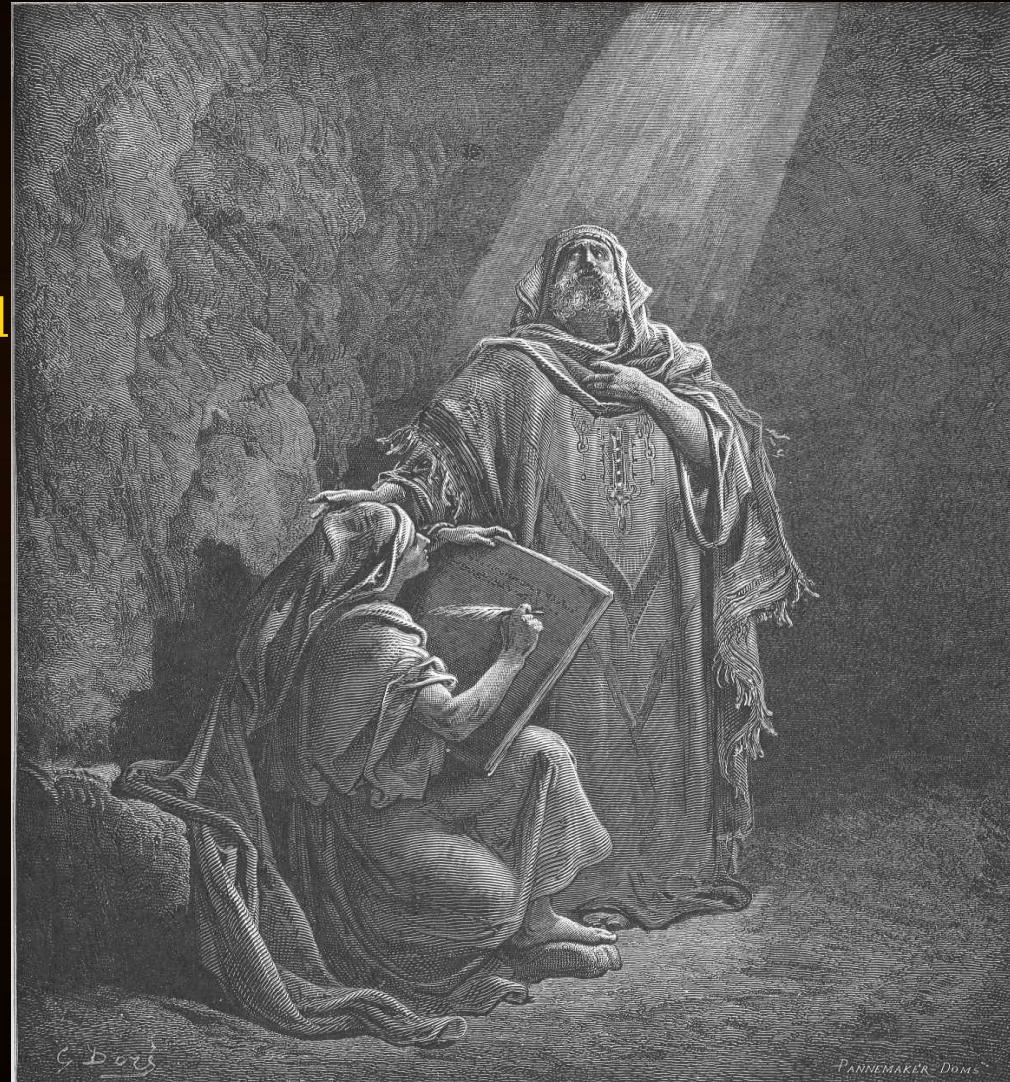
* ***Sírachovec*** (Moudrost Jésúse Síracha, Ecclesiasticus)

- ⇒ pisatel - **Jéšúa**, syn **Eleazara**, syna **Sirá'ova**
- ⇒ původně **hebrejsky**, asi v Jeruzalémě začátkem 2. stol. př. n. l.
- ⇒ hebrejský originál - **Káhira, Kumrán, Masada**
- ⇒ patří k literatuře **mudroslovné** - jádro tvoří řada přísloví, rad, výstrah a zaslíbení, ale i hymny, různé modlitby a tzv. ,chvála otců'

APOKRYFY

* **Báruk** (Báruch)

- ⇒ děj v době bab. zajetí
- ⇒ žák, písař a sekretář proroka **Jeremjáše**
- ⇒ prý se po dobytí **Jeruzaléma** dostal do **Babylóna**, kde sepsal a předčítal svůj text vypovězenému králi
- ⇒ **šestá kapitola** - v **Septuagintě** samostatný spis - **List Jeremiášův**
- ⇒ kniha **se** dochovala v **řecké verzi**, originální jazyk, autorství i doba vzniku jsou **sporné** (snad kol. 150 př. n. l.)

APOKRYFY

* *přídavky ke knize Daniel*

⇒ do 3. kap. v Septuagintě a Vulgátě
vložená *Azarjášova modlitba a
Píseň tří mužů v ohnivé peci*

⇒ ve Vulgátě jako 13. kap. - *příběh o
ctnostné Zuzaně*

⇒ 14. kap - o *Bélovi a draku* - ostře
zaměřena proti modlářství

⇒ u kap. 13 a 14 *nelze bezpečně
stanovit* dobu vzniku ani původní
jazyk

APOKRYFY

* *První kniha Makabejská*

- ⇒ povstání kněze a jeho synů
- ⇒ **Juda Makabejský** - získal náboženskou svobodu, očistil chrám a posvětil nově zbudovaný oltář - **25. kislevu** - svátek **chanuka**
- ⇒ **Jónatan, Šimeón**
- ⇒ kniha končí zmínkou o počátku vlády **Jóchanana** či **Jana Hyrkána**
- ⇒ původně **hebrejsky** formou **kronikářského záznamu**
- ⇒ kolem roku **100 př. n. l.**

APOKRYFY

* *Druhá kniha Makabejská*

- ⇒ není pokračováním předchozí, spíše je zkratkou obsáhlejší práce **Jásona z Kyrény**
- ⇒ za příklad dávána víra a bezmezná důvěra v Boha
- ⇒ původ patrně v **Alexandrii**
- ⇒ napsána **řecky** nejpozději kolem **pol. 1. stol. př. n. l.**

* *Modlitba Menašeona* (Modlitba Manasesova)

- ⇒ z **poč. kř. letopočtu**
- ⇒ **podnět** k jejímu vzniku - údaj z 2. Letopisů
- ⇒ původně **řecky**

* *Třetí kniha Ezdrášova*

- ⇒ označení podle **lat. biblí**, v **Septuagintě První Ezdrášova**
- ⇒ připomíná úseky z **dějin jeruzalémského chrámu** - především překlad dvou závěrečných kapitol **2Pa**, částí **Ezdráše** a odstavce z **Nehemjáše**
- ⇒ sepsána asi v **2. stol. př. n. l.**

PSEUDOEPIGRAFY

- * v **protestantské** terminologii
  - * v **římskokatolické** terminologii **apokryfy**
  - * blíže nevymezitelné množství **judaistické literatury** převážně **sektářského** původu
  - * **nejsou** součástí kanonické **bible** ani **nepatří** k **apokryfům**
  - * pocházející ze sklonku **období druhého chrámu**
  - * zahrnují mnoho **apokalyptického materiálu** a **neodpovídají** duchu normativního judaismu
    - a) původně psány **hebrejsky** nebo **aramejsky**
    - b) původně **řecky**
- ⇒ např. **Henoch, Jubilea, Převzetí Mojžíšovo, Závěti dvanácti Patriarchů, většinou také 4. Ezdrášova, 3. a 4. Makabejská a Aristeův list** (legenda o vzniku Septuaginty)

KONEC